

Rizika selhávání NRP

Praha, 3. 3. 2015

PhDr. Lenka Průšová, PhD.

Realizováno v rámci projektu „Podpora standardizace výkonu SPO ve Středočeském kraji“

Teoretické limity NRP

- Pojem a význam NRP.
- Právní úprava NRP, včetně definování základních kategorií.
- Proces zprostředkování NRP – aktéři zprostředkování.
- Zkušenosti ze zahraničí

Metody zkoumání

- Dotazník.
- Rozhovory.
- Pozorování.
- **Problém: sociální práce nemůže pracovat s psychologickými metodami, ke kterým nemá sociální pracovník kompetenci.**
- Tabulky s obecnými kategoriemi (partnerský vztah, příbuzní a přátelé, děti v rodině, interakce v rodině).
- Dixonův test (metoda zpracování malého množství různorodých dat).
- Porovnání s tabulkovou hodnotou – pokud je testovací kritériu vyšší než tabulková hodnota, jedná se o významný faktor.

Základní okruh problémů

výběr vhodných žadatelů (vhodných náhradních rodin) pro konkrétní dítě, které je separované od své biologické rodiny

2. komplexní diagnostika dítěte separovaného od biologické rodiny

3. proces legalizace vztahu rodina - dítě

Nevhodní žadatelé

- **Neschopní akceptovat specifické potřeby dětí** (vzdělávací limity, přijetí dítěte ostatními členy širší rodiny bez výhrad, neochota seznámit dítě s jeho původem)
- **Mýtus „universálních žadatelů“** (vychovali děti s handicapem, mají vlastní děti bez výchovných problémů, jsou trpěliví, vstřícní, mají nižší požadavky na dítě, zvládají velký počet dětí v péči – 4 a více)

Nevhodní žadatelé

- Přijímají děti v krátkých časových intervalech v domnění, že se děti již v rodině žijící na nově příchozí těší a proto zvládnou nové situace dobře (nově příchozí dítě do rodiny bylo „dárkem“ pro ostatní)

Ve sledovaném souboru se všechny rodiny potýkaly s některými výše uvedenými problémy

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Důvody zrušení NRP rodinami

Chybí citové pouto – ve skutečnosti se jedná o vnitřní nepřijetí dítěte, nevytvoření citové vazby, později ke vzniku averze k dítěti a to i po několika společně prožitých letech.

Neschopnost dítěte přijmout hodnoty rodiny - nejvíce problémů, které v konečném důsledku mohou mít vliv na ukončení pobytu dítěte v náhradní rodině, bylo žadateli spojováno s neochotou (nikoliv neschopností dítěte) přijmout hodnoty již existující a fungující rodiny. Děti jsou diagnostikovány v různých zařízeních (SVP, DOL, DPN, atd.)

Tzv. poruchy chování - které jsou u dítěte průběžně diagnostikovány náhradní rodinou, nikoliv odborníky na tuto problematiku (např. nezvladatelnost chování, trestná činnost dítěte zejména v rodině apod.).

Nepřijetí dítěte ostatními „sourozenci“, případně psychiatrické problémy dítěte - které nebyly zřejmé při přijetí dítěte do rodin. U chlapců je specifické nařčení z pohlavního zneužívání jiných dětí.

Dítě se samo chtělo vrátit do dětského domova - většinou pod tlakem okolností je vmanipulováno, případně samo vycítí, že se náhradní rodině tzv. „uleví“, když si dítě samo řekne o umístění v ústavní výchově.

Krize v náhradní rodině (rozvod, úmrtí, dlouhodobé onemocnění atd.) – dítě se vrací do ústavní výchovy ve velmi krátké době po této události. U chlapců se vyskytuje tzv. „pohlavní zneužívání sourozenců či dětí přátelských rodině pěstounů“.

„Vhodnost“ dítěte k NRP

- **kdy je dítě vhodné do náhradní rodinné péče?**
- **Je to vždy, když je separované od rodiny nebo jen v určitých případech?**
- **Na základě jakých důkazů rozhodujeme o jeho „vhodnosti“ atd.?**

Důsledky ukončení NRP ze strany pěstounů

Náhradní rodiny přijímají děti spíše souhlasící s životním stylem rodiny, submisivní, tzv. „vděčné“ a především dítě, které se aktivně zapojí do chodu rodiny (zejména tam, kde je větší počet dětí nebo rodina pracuje v malé firmě).

Období, které rodiny strávily s dítětem vnímají jako velmi vyčerpávající, které ohrozilo i partnerské soužití, případně vztahy v rodině, která do té doby plnila své funkce bez obtíží.

Náhradní rodina se obtížně vyrovnává i s novým pohledem veřejnosti na sebe samu (úcta když dítě přijala, pohrdání když péči nezvládla)

- **U žádné ze sledovaných rodin, zatím nedošlo k vyrovnání se situací.**

Tam, kde v rodině byli umístěni sourozenci, došlo k jejich rozdělení (v jednom případě byl sourozenec po roce rovněž vrácen do ústavní výchovy).

I. shrnutí

- **Systém náhradní rodinné péče tenduje k živelnosti.**
- **Příbuzenská náhradní rodinná péče je žadateli vnímána jako „krizová“ záležitost.**
- **První rok života dítěte v náhradní rodině naznačí možné problémy s výchovou.**
- **Dítě je rychle převzato do osobní péče.**
- **Žadatelé uvádí nedostatek informací o osobní historii dítěte, nedostatečnou připravenost zvládat poruchy chování a projevy citové deprivace, případně jiné důsledky zanedbávání dítěte.**
- **Chybí systematické doprovázení rodin odborníky z oblasti náhradní rodinné péče.**
- **Rodina se nepřizpůsobuje potřebám dítěte, ale snaží se dítě přizpůsobit hodnotám rodiny.**
- **Dítě je relativně dlouho v náhradní rodinné péči, než náhradní rodina dospěje k názoru, že výchovu již nezvládla (ve sledovaném souboru dětí dokonce 8 let dítě pobývalo v rodině a nevytvořila se citová vazba).**
- **Chybí náhled do budoucnosti – žadatelé se „obětovali nevděčnému dítěti“.**

Psychosociální limity NRP

- Schopnost vnímat dlouhodobost péče o přijaté dítě.
- Deprivace – získané před přijetím dítěte, pokračování deprivace v rodině.
- Rezilience náhradních rodin – úloha ženy v rodině.
- Širší rodina a přátelé rodiny.
- Finanční zajištění rodiny.

Shrnutí II.

- Komunikace v rodině – fyzický kontakt, minimální přizpůsobení potřebám dítěte.
- Partnerský vztah – zastupitelnost rolí, motivace k přijetí dítěte.
- Integrované děti v rodině, vlastní děti – představy a skutečnost.
- Možnosti a meze dítěte – školní úspěšnost, přijetí širší rodinou, přáteli rodiny.
- Uzavřenost rodinného systému – vytěsňování dítěte z rodiny.
- Syndrom vyhoření.

Psychosociální limity dětí

- Nedokáže adekvátně reagovat na realitu (sebehodnocení x hodnocení v rodině).
- Neschopnost nést následky za své chování.
- Účelové chování dětí, nepochopení morálních hodnot.
- Nechápe zpětnou vazbu.
- Úzkostnost, strach ze selhání – uvolnění návyk. látkami, brzká sex. zkušenost.
- Fyzická odlišnost (váha, vzrůst).
- Osvojené děti mají obtíže s integrací ve skupině.

Mimořádná rizika neúspěšnosti procesu NRP na straně dětí

- Disharmonický vývoj osobnosti.
- Psychiatrická medikace při přijetí dítěte do NRP.
- Výrazná fyzická nebo etnická odlišnost dítěte.
- CAN.
- Dlouhodobý pobyt dětí v ústavní péči.

Problematika posuzování

- Materiální zajištění rodiny – hodnotový systém.
- Vztah ženy – matky k přijatému dítěti.
- Vlastní, integrované děti – negativní postoj je imperativ.
- Vztah širšího sociálního prostředí (náhradní rodiny, zejména pěstounské se uzavírají).
- Výchova v rodině – technologická (měřitelná) zabezpečovací (uspokojování některých potřeb).
- Vztah k biologickým rodičům a k prostředí, ze kterého dítě vzešlo.

Mimořádná rizika neúspěšnosti procesu NRP na straně rodin

- Motivace – nejasná, neshody mezi partnery (každý uvádí jiný důvod).
- Neschopnost posoudit vlastní možnosti a hranice.
- Spěch při zprostředkování NRP.
- Nezájem o přesné informace o dítěti, krátké adaptační období.
- Pomoc odborného týmu – vzdělávání, zdravotní obtíže, zásahy biologické rodiny.
- Chybí specializované poradenství.
- Mýtus tzv. univerzálního pěstouna, osvojitele.
- Podmínky přijetí dítěte, snaha zajistit si vděčnost dítěte.
- Chybějící fyzický kontakt s dítětem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

III. Shrnutí - Návrhy pro praxi

- Příprava na přijetí dítěte do NRP (48 hod, 72 hod PPP) – fáze obecná, specifická, povinnost spolupracovat s odborným týmem (hyperaktivita, impulzivita, neschopnost akceptovat zkušenost, selhání v zátěži, deprivace, předčasné ukončení NRP).
- Sociální práce s dětmi a rodinou, která nezvládla výchovu dítěte (rehabilitace vztahy, činnosti, čas) – **nelze předat dítě rychle do jiné rodiny.**
- Standardy sociální práce s dítětem vracejícím se z NRP.

Vzdělávání pěstounů

- **Příbuzenská pěstounská péče** – povinnosti vzdělávání přijímají obtížněji – tendence k vyhýbání se, obranné reakce, bezzubost právní úpravy
- Mimo odborného vzdělání zvýšená potřeba terapeutické péče
- Potřeba odlišných podmínek pro realizaci vzdělávání (časové, prostorové, tematické, osobnosti lektorů, volba komunikačních prostředků) v souvislosti s věkem, případně osobnostními předpoklady

Pěstouni

- **Nepříbuzenská pěstounská péče** – vyšší míra připravenosti a pochopení důvodů dalšího vzdělávání
- Skupinová práce, vyšší kreativita
- Specifické téma:
- Materiální zajištění rodiny – hodnotový systém
- Vztah ženy – matky k přijatému dítěti
- Vlastní, integrované děti – negativní postoj je imperativ
- Vztah širšího sociálního prostředí (pěstounské rodiny se uzavírají)
- Výchova v rodině

Okruhy vzdělávání

- 1) partnerský vztah
- 2) příbuzní a přátelé rodiny
- 3) děti v rodině
- 4) interakce v rodině

Sebepoznání

- Motivace k NRP, vlastní rodinné klima, hodnotový systém rodiny, sociální vztahy, uzavřenost, otevřenost rodinného systému, zkušenosti s výchovou dětí, vlastní představy o přijatém dítěti, možnosti a meze přijatého dítěte, otevřenost k týmové práci (odborný tým pro NRP), krizové scénáře (partnerská krize, sy. vyhoření, možnosti nezvládnutí péče o přijaté dítě a jak je řešit)

Komunikace

- Komunikace v rodině, druhy komunikace, význam fyzického kontaktu s přijatým dítětem bez ohledu na jeho věk v rodině, otevřenost informací o původu dítěte a motivaci přijetí dítěte do nové rodiny
- Rozdělení rolí v rodině, zastupitelnost mužských a ženských rolí při výchově dítěte
- Specifické problémy žen – pěstounek spojené s péčí o svěřené dítě, utváření a rozvoj citové vazby, odpovědi na otázku: „jsem matka, když jsem dítě neprodila, nebo jsem jen teta na hlídání?“
- Spolupráce s odborníky – kdy, jak, v čem mi mohou pomoci?

Citové potřeby

- Genetická výbava dítěte v. výchova, spokojenost dítěte je významnější než jeho výše vzdělání.
- Citový vztah k dítěti je základem pro smysluplnou výchovu, respekt k emocím dítěte, podpora vyjadřování emocí, korekce nevhodného chování, práce s etickou normou, otevřená komunikace se všemi členy rodiny.

Vztah k biologické rodině dítěte

- Vztah mezi právní a sociálním rodičovstvím – co je pro pěstouny nebo žadatele významnější a za jakých podmínek?
- Jak hovořit o biologické rodině s dítětem?, historie biologické rodiny, dítěte a náhradní rodiny, kdy je kontakt s biologickou rodinou a dítěte přínosem, kdy kontakty s biologickou rodinou nejsou vhodné?, příprava dítěte na kontakt s rodinou, kontakt v bydlišti dítěte nebo na neutrálním místě?, kontakt za přítomnosti OSPOD

Okruhy zjištěných problémů

- Komunikace v rodině – fyzický kontakt, minimální přizpůsobení potřebám dítěte.
- Partnerský vztah – zastupitelnost rolí, motivace k přijetí dítěte.
- Integrované děti v rodině, vlastní děti – představy a skutečnost.
- Možnosti a meze dítěte – citová deprivace, školní úspěšnost, přijetí širší rodinou, přáteli rodiny.
- Uzavřenost rodinného systému – kontakt s biologickou rodinou, vytěsňování dítěte z rodiny.
- Syndrom vyhoření.

Vzdělávání pěstounů – IV. shrnutí

- Vzdělávání pěstounů je prospěšné
- Rozdělení do menších skupin pro teoretická témata
- Pochopení významu deprivace – výchova není všemocná
- Nabídka terapeutické práce s pěstouny
- Minimalizace „účasti OSPOD“ na vzdělávání
- Možnost pravidelných otevřených diskusních skupin k určitým tématům
- Stabilizace týmu lektorů

Děkuji za pozornost

prusova.dobri@seznam.cz